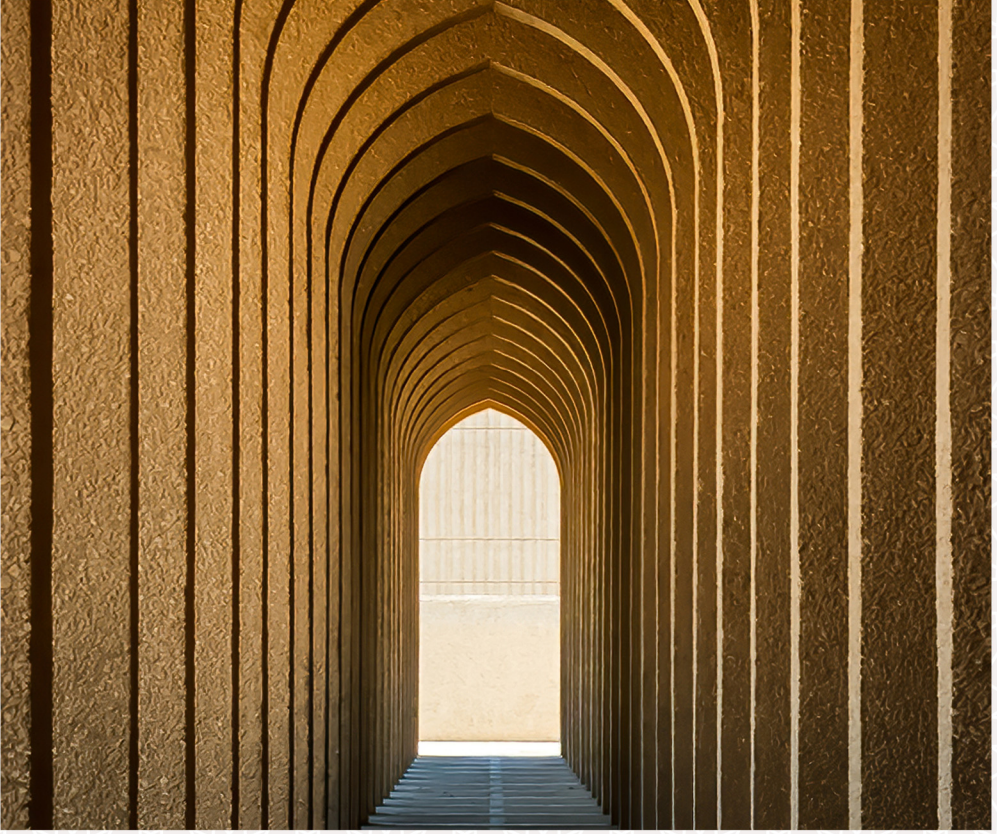

TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 59

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Râyâğelerinde

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Silsile-i Ulemâ Mecmuası

ADLANDIRMA, MANALANDIRMA VE
YARARLANMA TEŞEBBÜSÜ

EKMELEDDİN İHSANOĞLU

Silsile-i Ulemâ Mecmuası

Silsile-i Ulemâ Mecmuası

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 59

ISBN: 978-625-61 10-07-6

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-61 10-07-6

Ankara, 2024

Hazırlayan

Ekmeleddin İhsanoğlu (Prof. Dr.)

Editör

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Yayın Sürecinde Emegi Geçenler

Bilal Ş. Çavuşoğlu

Tasarım

Murat Acar

TÜBA Başkanı

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Koordinatörü

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Proje Danışmanı

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Atilla Bir (Prof. Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Duygu Erol

Baskı

Bilgin Repro Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.

No: 7/71 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 77970

© Türkiye Bilimler Akademisi 2024

Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.

Yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.

Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.

Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Silsile-i Ulemâ Mecmuası ADLANDIRMA, MANALANDIRMA VE YARARLANMA TEŞEBBÜSÜ /

çev. Ekmeleddin İhsanoğlu. – Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2024.

199 s. ; 16,5 x 24 cm. – (Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi; 59)

ISBN 978-625-61 10-07-6

1. Medreseler - Osmanlı Devleti - Tarih. 2. Madrasahs - Ottoman Empire - History. 3. İslami eğitim - Osmanlı Devleti.

4. Islamic education - Ottoman Empire. 5. Ulema - Türkiye - Tarih. 6. Ulama - Türkiye - History.

LC910 S55 2024

379.561

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Kimyaçelerinde

Silsile-i Ulemâ Mecmuası

ADLANDIRMA, MANALANDIRMA
VE YARARLANMA TEŞEBBÜSÜ

Ekmeleddin İhsanoğlu

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Codex of Ottoman Ulemâ (Scholar) Chains

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: 59

ISBN: 978-625-6110-07-6

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-07-6

Ankara, 2024

Prepared By

Ekmeleddin İhsanoğlu (Prof. Dr.)

Edited By

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Those Who Contributed

Bilal Ş. Çavuşoğlu

Design

Murat Acar

President of TÛBA

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Publication Coordinators

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Advisors of Project

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project

Atilla Bir (Prof. Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project

Duygu Erol

Printed By

Bilgin Repro Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.

No: 7/71 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 77970

© Turkish Academy of Sciences 2024

All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.

It may not be printed and reproduced partially or fully without the written consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE

Codex of Ottoman Ulemâ (Scholar) Chains

Ekmeleddin İhsanoğlu

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyile barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Eski uygarlıkların ve tarihsel dönemlerin farklı coğrafyalardaki etkileri, akademik incelemeler ve popüler yayınlar aracılığıyla geniş bir okuyucu kitlesine ulaşıyor. Bilim tarihinin keşfedilmemiş hazineleri, son yıllarda dünyanın dört bir yanında yapılan araştırmalarla tozlu raflardan gün ışığına çıkıyor. Bu yükselen ilgi, bilim tarihinin sadece geçmişi anlamada değil aynı zamanda geleceği şekillendirmede de genç nesiller için ilham kaynağı olmasını sağlıyor.

Türkiye, bu küresel ilgi dalgasının odak noktasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. Medeniyet havzamız tarihsel ve kültürel bağlamda, farklı kültürlerin ve bilimsel geleneklerin kucaklaştığı bir merkez olageldi. Sümerlerden Hititlere, Selçuklulardan Osmanlıya, birçok medeniyet, matematikten tıbbı, astronomiden felsefeye kadar geniş bir yelpazede bilimsel çalışmalara bu topraklarda imza attı. “Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi” (TİBKİM), bu benzersiz mirası koruma, belgeleme ve yayma görevini üstlenmiştir. Projenin, Cumhurbaşkanlığı himayelerinde yürütülüyor olması ve şimdiye kadar 50’den fazla eser yayımlanması bu görevin ne kadar ciddi bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Proje kapsamında, Türk ve İslam dünyasının bilim tarihinde yer edinen çalışmalarının günümüze aktarılması, bu alanda çalışanlara çok boyutlu bir inceleme imkânı sunmaktadır. Bu eserlerle,

Türk-İslam bilim tarihi çalışmalarının niteliği, kapsamı ve önemi daha net görülmektedir. Ayrıca, bu alandaki boşlukları doldurmak için araştırmacılara yeni ufuklar açılmaktadır. Geçmişteki bilim insanlarımızın çalışmaları hem günümüz hem de gelecek nesiller için bir rehber, bir pusula niteliğinde olacaktır.

Bilim tarihinin günümüze ve geleceğe taşınması, toplumsal özgüveni beslemekte ve Millî Teknoloji Hamlesi için zihni bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye'nin kendi teknolojisini üretme vizyonu, sadece maddi ve teknik yatırımlarla değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir özgüvenle mümkündür. Bu özgüven, ancak tarihî ve kültürel mirasımızın tam olarak kavranmasıyla oluşabilir. İnsanlığın edindiği bilimsel birikimin yalnızca Batı'ya ait olduğu yanılsamasından kurtulma, bugün geline seviyenin insanlığın ortak çaba ve kazanımları sayesinde mümkün olduğu ve Türk ve İslam medeniyetinin zengin katkılarının asla azımsanmaması gerektiği hakikatini hatırlama bu özgüvenin ön şartıdır.

Bu bağlamda, bu eserlerin özellikle gençlerimiz için yol gösterici olmasını umuyoruz. Genç bir bireyin, kendi kültürel ve bilimsel mirasını tanıması, bu mirası keşfetmesi, onun dünya görüşüne, amaçlarına ve özgüvenine şekil verecektir. Geleceğin bilim insanları, mühendisleri, doktorları ve akademisyenleri için proje kapsamında yayımlanan eserler, geçmişin izinde yürüyerek kendi izlerini bırakmaları için bir fırsattır.

TİBKM eserleri, tüm okuyuculara, araştırmacılara ve bilim tarihine ilgi duyan herkese açık bir okuma davetidir. Türk-İslam bilim tarihinin zenginliklerini keşfetmek ve bu keşfi gelecek nesillere aktarmak için atılan bu adımların, Türkiye'nin ve dünyanın bilimsel ilerlemesine katkı sağlamasını içtenlikle temenni ediyorum. Projede ve eserlerin yayımlanmasında emeği geçen bilim insanlarımıza ve TÜBA çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Mehmet Fatih Kacır

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birliğini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden göreceli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin millî bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayınlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Ekmeleddin İhsanoğlu, Prof. Dr. Dr. h.c. mult.

Türk Bilim Tarihi Kurumu Şeref Başkanı

ihsanoglu.office@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5970-3283

İhsanoğlu, 1974'te Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Organik Kimya doktoru oldu. Exeter Üniversite'sinde doktora sonrası çalışmalar yaptı. 1978'te A.Ü. Fen Fakültesinde doçent oldu. TÜBİTAK'ta ilk bilim tarihi projesi yürüttü. 1984'te İstanbul Üniversitesi'nde bilim tarihi anabilim dalını, 1989'da Türkiye'nin ilk bilim tarihi bölümünü kurdu; bilim tarihi alanında 15 yüksek lisans ve doktora tezi yönetti. 1980'de IRCICA'yı, 1989'da Türk Bilim Tarihi Kurumu'nu ve 1990'da ISAR Vakfı'nı kurdu. Uluslararası Bilim Tarihi Akademisi üyesi ve 2001-2005 arasında Uluslararası Bilim Tarihi ve Felsefe Birliği (IUHPS) başkanı oldu. T.C. Devlet Üstün Hizmet Madalyası ile taltif edilen İhsanoğlu, Uluslararası Bilim Tarihi Akademisi'nin Alexandre Koyré madalyasını ve Kuveyt Bilimler Akademisinin (KFAS) ödülünü alan tek Türk bilim adamıdır. Osmanlı bilimi kavramını tarifini ve çalışma konularını belirleyerek, akademik bir disiplin olarak akademik çevrelerde kabul görmesini sağlamıştır. 18 ciltlik Osmanlı Bilim Literatürü Tarihi, 2 ciltlik Osmanlı Bilim Mirası, 2 ciltlik Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi gibi temel eserlerin editörü ve ortak yazarıdır. Eserleri birçok dile çevrilmiştir. TÜBA Şeref üyesidir.

Ekmeleddin İhsanoğlu, Prof. Dr. Dr. h.c. mult.

Honorary President of Turkish Society for History of Science

ihsanoglu.office@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5970-3283

Received his Ph.D in Organic Chemistry at Ankara University Faculty of Science (1974), became an associate professor (1978), did postdoctoral studies at the University of Exeter. Founded the Chair of History of Science (1984) and Turkey's first Department of History of Science (1989) at İstanbul University; supervised 15 master's and Ph.D. dissertations. Founded IRCICA (1980), the Turkish Society for History of Science (1989). President of the International Union for the History and Philosophy of Science (IUHPS) 2001-2005. A laurate of the State Medal of Distinguished Service, the first Turkish scholar to receive the Alexandre Koyré Medal and the Kuwait Academy of Sciences (KFAS) Award. Introduced the concept of Ottoman science, which was accepted by academic circles. Editor and co-author of 18 volumes of History of Ottoman Science Literature, 2 volumes of Ottoman Science Heritage, 2 volumes of History of Ottoman State and Civilization. His works have been translated into many languages. He is an Honorary Member of the Turkish Academy of Sciences.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Teşekkür	23
Özet	25
Önsöz	29
Kısaltmalar	37
Giriş	39

I. BÖLÜM

Tarih-i Silsile-i Ulemâ Nedir? Ne Değildir?	43
A. Yazmanın Tavsifi	43
B. İsim Meselesi ve Türünün Tespiti	45
C. Silsile-i Ulemâ Nedir?	46
C. Bu Mecmua Neden ve Ne Zaman Hazırlanmış Olabilir?	48

II. BÖLÜM

Mecmua'nın Muhteviyatı	55
A. Mecmuanın Ana Kısımları	55
1. Kısım: [Nazîrî Silsilesi]: 3a-19b	56
2. İkinci Kısım: [Büyük Silsile ve Ekleri]	58

3. Üçüncü Kısım: Listeler (199b-234a)	67
4. Dördüncü Kısım: Derleme, Siyakat ve Kayıtlar	71
5. Beşinci Kısım: [III. Murad Silsilesi]	72
B. Silsileler Ne Zaman, Kim Tarafından Yazıldı?	74
1. Birinci Silsile	74
2. İkinci Silsile [Büyük Silsile]	74
3. Üçüncü Silsile [III. Murad Silsilesi]	75
C. Diğer Varak ve Bazı Listeler	76

III. BÖLÜM

Belgelerin Işığında İlmiye Teşkilatı ve Osmanlı Ulemâsı	79
A. Coğrafi Şümul	80
B. İlmiye Tariki/Ulemâ Kariyeri	81
C. İçten Bakış: Ulemânın Gözünden Meslektaşları	82
1. Osmanlı Ulemâsıyla İlgili Tavsif ve Tespitler	82
2. İlmiye Mesleğiyle İlgili Dikkat Çekici Mülâhazalar	83
3. Ulemânın Şahsî ve Meslekî Özellikleri	90

IV. BÖLÜM

İlmiye Teşkilatı Kadroları	93
A. Kadrolar	94
1. Şeyhülislâmlar:	95
2. Rumeli Kazaskerleri:	96
3. Anadolu Kazaskerleri:	97
4. Kostantiniyye Kadıları:	98
5. Edirne Kadıları:	99
6. Bursa Kadıları:	100
7. Mısır Kadıları:	101
8. Şam Kadıları:	101
9. Haleb Kadıları:	102
10. Mekke-i Müşerrefe Kadıları:	103
11. Medîne-i Münevvere Kadıları:	104
12. Galata Kadıları:	104
13. Bağdad Kadıları:	105
14. Kudüs-i Şerif Kadıları:	105

15. Selânik Kadıları:	106
16. Havâs-ı Kostantiniyye [Eyüb] Kadıları:	106
17. Üsküdar Kadıları:	107
18. Yenişehir Kadıları:	107
19. Kara Amid [Diyarbakır] Kadıları:	107
20. İzmir Kadıları:	108
21. Manisa Kadıları:	108
22. Kütahya Kadıları:	108
23. Konya Kadıları:	109
24. Kıbrıs Kadısı:	109
25. Maraş Kadıları:	109
26. Trablus Kadıları:	109
27. Bosna Kadıları:	109
28. Şam Müftüleri:	110
29. Amasya Müftüleri:	110
30. Manisa Müftüleri:	110
31. Ankara Müftüleri:	110
32. Kıbrıs Müftüleri:	111
33. Rodos Müftüleri:	111
34. Trabzon Müftüleri:	111
35. Kefe Müftüleri:	111
36. Haleb Müftüleri:	112
37. Seydi Gazi Müftüleri:	112
38. Semâniye Medresesi, Sağ'ın Biri Müderrisleri:	112
39. [Semâniye Medresesi, Sağ], İkinci Medrese Müderrisleri:	112
40. [Semâniye Medresesi, Sağ], Üçüncü Medrese Müderrisleri:	113
41. [Semâniye Medresesi, Sağ], Dördüncü Medrese Müderrisleri:	113
42. Semâniye Medresesi, Sol'un Biri Müderrisleri:	114
43. [Semâniye Medresesi, Sol], Altıncı Medrese Müderrisleri:	114
44. [Semâniye Medresesi, Sol], Yedinci Medrese Müderrisleri:	114
45. [Semâniye Medresesi, Sol], Sekizinci Medrese Müderrisleri:	115
46. Sultan Süleyman Han Dârülhadisi Müderrisleri:	115
47. Süleymâniye, Birinci Medrese Müderrisleri:	115
48. [Süleymâniye], İkinci Medrese Müderrisleri:	116
49. [Süleymâniye], Üçüncü Medrese Müderrisleri:	116
50. [Süleymâniye], Dördüncü Medrese Müderrisleri:	117
51. Vâlîde-i Sultan Mehmed Medresesi Müderrisleri:	117
52. Yahyâ Efendi Medresesi Müderrisleri:	117
53. Hüseyin Efendi Medresesi Müderrisleri:	117

54. Üsküdar Vâlîde Medresesi Müderrisleri:	117
55. Hâkâniyye Medresesi Müderrisleri:	118
56. Sultan Selim Han Medresesi Müderrisleri:	118
57. Şehzâde Medresesi Müderrisleri:	119
58. Ayasofya Medresesi Müderrisleri:	119
59. Edirne Sultan Bayezid Medresesi Müderrisleri:	120
60. Bursa Murâdiye Medresesi Müderrisleri:	120
61. Edirne Sultan Selim Medresesi Müderrisleri:	121
62. Edirne Üç Şerefeli Medresesi Müderrisleri:	121
63. Diğer Üç Şerefeli Medresesi Müderrisleri:	121
64. Edirne Dârülhâdisi Medresesi Müderrisleri:	122
65. Eyüb Medresesi Müderrisleri:	122
66. Haseki Medresesi Müderrisleri:	122
67. Üsküdar Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	123
68. Eyüb Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	123
69. Bursa Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	124
70. Yıldırım Han Medresesi Müderrisleri:	124
71. Bursa Kapluca Medresesi Müderrisleri:	124
72. Bursa Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	124
73. İznik Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	125
74. Mustafa Paşa Medresesi Müderrisleri:	125
75. İznik Orhâniye Medresesi Müderrisleri:	125
76. Zal Paşa Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	125
77. Kalenderhâne Medresesi Müderrisleri:	125
78. Şah Sultan Medresesi Müderrisleri:	126
79. Edirne Eski Câmî Medresesi Müderrisleri:	126
80. Edirne Halebiyye Medresesi Müderrisleri:	126
81. Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	126
82. İznik Süleymâniye Medresesi Müderrisleri:	126
83. İznik Orhâniye Medresesi Müderrisleri:	127
84. Aksaray Sultâniye Medresesi Müderrisleri:	127
85. Çorlu Medresesi Müderrisleri:	127
86. Gebze Medresesi Müderrisleri:	127
87. Bursa Mana[stır] Medresesi Müderrisleri:	127
88. Eski Ali Paşa Medresesi Müderrisleri:	128
89. Dâvud Paşa Medresesi Müderrisleri:	128
90. Mahmud Paşa Medresesi Müderrisleri:	128
91. Yeni Ali Paşa Medresesi Müderrisleri:	129
92. Kasım Paşa Medresesi Müderrisleri:	129

93. Mustafa Paşa Medresesi Müderrisleri:	129
94. Rüstem Paşa Medresesi Müderrisleri:	130
95. Kahriyye Medresesi Müderrisleri:	130
96. Mehmed Paşa Medresesi Müderrisleri:	130
97. Pîrî Paşa Medresesi Müderrisleri:	130
98. Şâh Hûbân Medresesi Müderrisleri:	131
99. Hayreddin Paşa Medresesi Müderrisleri:	131
100. Eski İbrahim Paşa Medresesi Müderrisleri:	131
101. İbrahim Paşa el-Hassî Medresesi Müderrisleri:	131
102. Kadızâde Şeyhî Çelebi Medresesi Müderrisleri:	132
103. Ahmed Paşa Medresesi Müderrisleri:	132
104. Haydar Paşa Medreseleri Müderrisi:	132
105. Edirne Taşlık Medresesi Müderrisleri:	132
106. Câfer Ağa Medresesi Müderrisleri:	132
107. Murad Paşa Medresesi Müderrisleri:	133
108. Zal Paşa Medresesi Müderrisleri:	133
109. Sekban Ali Bey Medresesi Müderrisleri:	133
110. Yeni Murad Paşa Medresesi Müderrisleri:	133
111. Ahmed Paşa Medresesi Müderrisleri:	133
 B. Yüksek Makamlarda Terfi Hareketleri	134
1. İstanbul Kadısı Olup Kadiasker Olanlar	134
2. Edirne'ye Uğrayıp Kadiasker Olanlar	134
3. Bursa'ya Uğrayıp Kadiasker Olanlar	135
4. Tarafeyne Kadiasker Olanlar	135
5. Mükerrer Kadiasker Olanlar	136
6. Anadolu Kadiaskerliğinde Kalanlar	136
7. İstanbul Kazasında Kalanlar	136
8. Edirne'de Kalanlar	136
9. Bursa'da Kalanlar	137
10. Anadolu Kadiaskerliğinden Mazul Olup, Rumeli'ne Varanlar	137
11. Rumeli'nden Mazul Olup, Kadı Olanlar	137
12. Dârülhadisden Mazul Olup, Kadı Olanlar	137
13. İstanbul'dan Mazul Olup, Aşâğıya Kadı Olanlar	137
14. Mısır'dan Şam'a Gelen	137
15. Şam'dan Haleb'e Varanlar	138
16. Medine'den Haleb'e Varanlar	138
17. Müftülükten Mazul Olanlar	138
18. İstanbul'a Kadı Olanlar	138
19. Kadiasker Olanlar	138

20. Yukarıya Varmayanlar	139
21. Rumeli'ne Olanlar	139
22. Anadolu'ya Olanlar	140
23. Müftü Olanlar	140
24. İntikal Eden Mevâli-i 'İzâm	140
25. Hâliyen Mütেকâid Olanlar	140
26. Anadolu'ya Olup Yukarıya Gitmeyenler	140
27. Rumeli'ne Varanlar	141

V. BÖLÜM

Osmanlı Ulemâ Sicilini Hazırlamak	143
---	-----

VI. BÖLÜM

Ekler	147
A. Müteferrik Olay ve Kayıtların Listesi	147
B. Müstensihler	150
C. Hat Farklılıkları	151
D. İlmiye Tarihi İle İlgili Tespitler	154
Kaynaklar	159
Dizin	161
Silsile-i Ulemâ Mecmuâsı'ndan Örnek Sayfalar	181

Table of Contents

Preface

Acknowledgements	23
Abstract	27
Foreword	33
Abbreviations	37
Introduction	39

CHAPTER I

The Chain Of Ulemâ Revisited	43
A. Description of the Codex	43
B. Discussing the Title and the Genre of the Codex	45
C. What is meant by 'the Chain of Ulemâ'?	46
D. Why and When was this Codex Prepared?	48

CHAPTER II

The Contents of the Codex	55
A. Main Parts of the Codex	55
Part One: [Nazîrî Chain]: 3a-19b	56
Part Two: [The Great Succession and its Annexes]	58
Part Three: Lists (199b-234a)	67
Part Four: Compilation, Siyakat, and Records	71
Part Five: [Murad III Chain]	72

B. When and by Whom Were the Chains Written?	74
First Chain	74
Second Chain [Great Chain]	74
Third Chain [Murad III Chain]	75
C. Other Varaks and Some Lists	76

CHAPTER III

The Ilmiye Order and the Ottoman Ulemâ in Light of the Codex	79
A. Geographical Extent	80
B. Career of the Ilmiye Order/Ulemâ	81
C. The Inside View: Colleagues through the Eyes of the Ulemâ	82
1. Identifications and Interpretations about the Ottoman Ulemâ	82
2. Noteworthy Observations on Ilmiye Order	83
3. Personal and Professional Features of the Ulemâ	90

CHAPTER IV

The Categories of the Ilmiye Order	93
A. Positions	94
B. Promotion Movements in High Positions	134

CHAPTER V

Towards Preparing the Ottoman Ulemâ Registry	143
--	-----

CHAPTER VI

Appendixes	147
A. Miscellaneous Events and Accounts	147
B. Copyists	150
C. Examples of Different Calligraphies	151
D. Notes Regarding the History of the Ilmiye	154

Bibliography	159
--------------------	-----

Index	161
-------------	-----

Examples from Silsile-i Ulemâ (Suleymaniye Library Esad Efendi Collection 2142)	181
---	-----

Teşekkür

Bu eserin ortaya çıkmasında uzun süreden beri devam eden çalışmalarımızı destekleyen ve araştırmalarıyla ilmiye teşkilâtının birçok noktasını aydınlatan meslektaşlarımız Prof. Dr. Mehmet İpşirli ve Prof. Dr. Bilgin Aydın'a teşekkür etmek isterim.

Eseri yayına hazırlarken baştan sonra titizlikle okuyup faydalı tavsiyelerde ve katkılarda bulunan Prof. Dr. Mustafa Çiçekler'e, Prof. Dr. Turgay Anar ve Doç. Dr. Abdurrahman Atçıl'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca yıllar önce eserin bazı kısımlarını Latin harflerine aktaran genç meslektaşımız Dr. Betül Ayaz'a ve eserin son safhasında teknik yardımlarını esirgemeyen Dr. Oğuz Kaan Pehlivan'a teşekkür ediyorum.

Eserin TÜBA yayınları arasında en güzel şekilde basılıp ilim dünyasına sunulmasını sağlayan TÜBA Başkanımız Sayın Prof. Dr. Muzaffer Şeker'e en halisane temenni ve teşekkürlerimi sunarım.

Özet

Silsile-i Ulemâ adlı belgeler, Osmanlı ilmiye teşkilâtı mensuplarının kariyerleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. İlk olarak 1965 yılında İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından ilim dünyasına tanıtılan bu eser, tek nüshası Süleymâniye Kütüphanesi'nde bulunan benzersiz bir kaynaktır. Ancak, eserin karmaşık yapısı ve muhtevasının anlaşılması için kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır.

Bu inceleme denemesinde, eserin isim tespiti ve türü belirlendikten sonra, muhtevası analitik olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Belgeler, Şeyhülislâm, kazaskerler, kadılıklar, müderrislikler ve medreseleri kronolojik sırada vermektedir. Ayrıca, Osmanlı ulemâsının kendi meslektaşlarına içten bakışlarını yansıtmaları açısından da önemlidir. Ulemânın birbirine olan bakışları, tenkitleri ve tavsifleri çok açık, bazen de hakaretâmiz ve yaralayıcı olabilmektedir.

Yapılan incelemeler sonucunda, belgelerde 3000'den fazla Osmanlı âlimi hakkında bilgi bulunduğu tespit edilmiştir. Dağınık haldeki bilgilerin tek künye halinde toplanması ve temel kaynaklarla karşılaştırılması sağlandığında bu künyeler, ileride yapılacak geniş çaplı bir çalışmayla Osmanlı ulemâ sicilinin temelini oluşturacaktır.

Abstract

The documents titled *Silsile-i Ulemâ* provide crucial information about the careers of members of the Ottoman *ilmiye* (scholar) organization. This work, first introduced to the academic world by İsmail Hakkı Uzunçarşılı in 1965, is a unique source with its sole copy located in the Süleymânîye Library. However, a comprehensive study has not been conducted to understand the complex structure and content of the work.

In this examination attempt, after determining the name and type of the codex, its content has been analytically presented. The documents list the Shaykh al-Islam, kazaskers, kadiships, mudarrisships, and madrasas in chronological order. Moreover, it is significant in terms of reflecting the insider perspectives of the Ottoman ulama towards their colleagues. The views, criticisms, and descriptions of the ulama towards each other can be very explicit, and sometimes even insulting and hurtful.

As a result of the investigations, it has been determined that the documents contain information about more than 3,000 Ottoman scholars. By compiling the scattered information into a single record and comparing it with the main sources, these records will form the basis of the Ottoman ulama registry with a comprehensive study to be conducted in the future.

Önsöz

Osmanlı ilmiye teşkilâtı mensuplarının kariyerleri (tayin, terfi, azil vs.) konusunda sıralı ve özet bilgiler sunan Silsile-i Ulemâ adıyla bilinen belgeler 1965 yılında rahmetli İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından ilk defa ilim dünyasına sunulmuştur. Bu tarihten günümüze kadar tek nüshası Süleymânîye Kütüphanesi Esad Efendi koleksiyonunda bulunan bu önemli kaynağa, basit bilgi aktarmaları ile sınırlı şekilde müracaat edilmiştir. Bu mühim ve benzeri olmayan yazma eserden genişçe istifade edilmemiştir. Bunu sağlamak için eserin karmaşık yapısının anlaşılması, karışık görünen muhtevasının sınıflandırılması ve değişik kısımlar arasındaki bağlantıların var olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu yolda şimdiye kadar herhangi ciddi, metodik ve geniş çaplı bir teşebbüs olmamıştır. Biz bu inceleme ve tahlil denemesinde, bu eserin isim tespitini ve türünün tayinini yaptıktan sonra mâhiyetinin ve muhteviyatını analitik şekilde ana hatlarıyla ortaya koymaya gayret ettik. Nüshada bulunan silsilelerin neden, nasıl ve kim tarafından hazırlandıklarını bulmaya gayret ettik.

Eserde çok faydalı birtakım listeler bulunmaktadır. Bu listelerde başta Şeyhülislâm, kazaskerler değişik kadılıklar, müderrislikler ve medreseler, kronolojik sırada verilmektedir. Her bir başlık altında kadı veya müderrisler, kadılığın tesis edildiği ya

da medresenin kurulduğu tarihten listelerin yazıldığı tarihe kadar yazılmaktadır.

Bu belgelerin en önemli taraflarından birisi, Osmanlı ulemâsının kendi meslektaşlarına içten bakışlarını ortaya koymasıdır. Zira bu belgeler ilmiyenin en yükseğinde olan sorumlular tarafından hazırlanmış olduğuna göre ulemâ'nın birbirine olan bakışları, tenkitleri ve tavsiflerinin çok açık ve bazen de hakaretâmiz ve yaralayıcı olduğu görülür. Bunun da başka bir eserde bu çapta benzerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Yaptığımız incelemeler neticesinde bu belgelerde 3000'i aşkın Osmanlı âlimi hakkında bilgiler bulunduğu tespit edilmiştir. Eserin değişik yerlerinde dağınık halde bulunan ve aynı şahsa ait olduğundan emin olduğumuz bilgileri tek künye halinde toplanması hedeflenmiştir. Burada elde edilen bilgiler Osmanlı ilmiye ricâli ile ilgili temel kaynaklardaki bilgilerle karşılaştırılmıştır. Bu künyeler bilahare yapılacak geniş çaplı tahkik ile belirli bir düzen içinde Osmanlı ulemâ sicilinin temelini ortaya koymuş olacaktır.

1980'li yıllarda Osmanlı ulemâsı ve medreseleri konularında başladığım inceleme, araştırma ve metin neşri çalışmalarım *Silsile-i Ulemâ Mecmuası: Adlandırma, Manalandırma ve Yararlanma Tesebbüsü* kitabının yayımlanmasıyla sona ermektedir. Bütün bu süre zarfında diğer sahalarda yaptığımız bütün çalışmaların yanında medreseler ve eğitim tarihi hakkında üç kitabımız neşredilmiştir.

Bunlardan ilki *Medreseler Neydi, Ne Değildi* (İstanbul: Kronik, 2019) kitabı değişik zamanlarda müteferrik olarak yayımlanmış olan araştırma ve inceleme mahsulü makalelerden meydana gelmektedir ve bu konudaki ön yargıları ve yanlış kanaatleri ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca son dönem Osmanlı ulemâsının modern bilime olan müspet ve yapıcı tavrını da açıklamaktadır.

İkinci olarak Gelibolulu Mustafa Âli'nin *Künhü'l-ahbâr* isimli tarihindeki medrese ve ulemâ ile ilgili metinlerin edisyon kritiği ve tahlili üzerine yazılmış olan *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Künhü'l-Ahbâr'ında Medrese ve İlmiye: Metin Tésisi, Tahlîli ve Tenkidi* (İstanbul: TÜBA, 2020) neşredilmişti.

Ayrıca son olarak Osmanlı medreselerinde okutulan ilimlerin tasnifi, eğitim kademeleri ve usulleri hakkındaki *Kevâkib-i Seb'a: Yedi Gezegen, Fransız Aynasında Osmanlı Kültürü* (İstanbul: TÜBA, 2022) kitabı yayımlandı. *Silsile-i Ulemâ Mecmuası* hakkındaki bu kitap ise bu gayretlerin sonuncusu olacaktır.

Foreword

The historical documents known as *Silsile-i Ulemâ* (Chain of Ulemâ), which provide sequential and brief information on the careers (appointment, promotion, dismissal, etc.) of members of the Ottoman Ulemâ class, were first introduced to the scholarly world by İsmail Hakki Uzuncarsili in 1965. Since then, this significant source, the only copy of which is housed in the Esad Efendi Manuscript collection kept in the Süleymaniye Library, has been consulted in a limited manner with simple quotations of biographical information. This important and unique manuscript has not been extensively utilized. To make full use of it, it is necessary to understand its complex structure, to arrange its seemingly confusing content, and to determine if there are connections between its various parts. Thus far, no thorough, methodical and large-scale attempt has been attempted.

In this current study, we have aimed to outline the nature and content of this work in an analytical manner after examining its title and genre. We have tried to discover why, how, and by whom the different divisions in the Codex were prepared. The work contains several useful lists. In these lists, the Shaykhulislâm, the kazasker, various qadis, and muderrises are listed in chronological order. Under each heading, the qadis or mud-

errises are listed from the date the qadiate or the medrese was established up to the date the list was prepared.

One of the most important aspects of these documents is that they reveal the Ottoman scholars' sincere views of their colleagues. Since these documents were prepared by high-ranking ulemâ, it is evident that the scholars' views, criticisms, and recommendations of each other were very candid and sometimes insulting and hurtful. It seems such frankness is a rare case.

As a result of our study, it has been determined that this codex contains information about more than 3.000 Ottoman scholars, which is scattered in different parts of the codex, and which we are certain belong to the same person, and which needs to be arranged as a single item. The information obtained here has been compared with the data from the main biographical sources of Ottoman scholars. It is hoped that these entries will be further organized in a large-scale biographical dictionary that will establish the basis of the Ottoman ulemâ registry.

The examination, research, and text publication studies on the subjects of the Ottoman ulema and medreses that I began in the 1980s are coming to an end with the publication of this book *Silsile-i Ulemâ Mecmuası: An Attempt at Naming, Interpretation, and Utilization*. During this period, alongside all the other works we have undertaken in different fields, we have published three books on medreses and the history of education.

The first of these is *What Medreses Were and Were Not* (Istanbul: Kronik, 2019), which consists of articles resulting from research and analysis that were published separately at different times, and it eliminates prejudices and misconceptions on this subject. It also explains the positive and constructive attitude of the late Ottoman ulema towards modern science.

Secondly, we published the relevant chapter on *Medrese and İlmiye Class in Gelibolulu Mustafa Ali's Künhü'l Ahbâr*. The pub-

lication includes critical edition of the text with an analytical study (Istanbul:TUBA, 2020).

Additionally, most recently, the book *Kevâkib-i Seb'â: The Seven Planets, Ottoman Culture in the French Mirror* (Istanbul: TUBA, 2022), concerning the classification of sciences taught in Ottoman medreses, educational stages, and methods, was published. This book on the *Silsile-i Ulemâ Mecmuası* will be the last of these endeavors.

Kısaltmalar

ET:	Esmârü't-Tevârîh Maa Zeyl
h:	Haşıye
HH:	Hadâiku'l-Hakâik ve Tekmiletü's-Şakâik
HŞ:	Hadâiku's-Şakâik
MŞ:	Meşâ'irü's-Şu'arâ
NOR:	Nuruosmâniye Kazasker Ruznâmçeleri
RKR:	Rumeli Kazaskeri Ruznâmçeleri
s:	Sayfa
SO:	Sicill-i Osmânî
VF:	Vekâyi'u'l-Fudalâ